

Hoe praktijkonderzoek door leraren kan bijdragen aan beter leesonderwijs

Liza van den Bosch | Conferentie Begrijpend Lezen 08-11-2023

Universiteit Leiden

Na PISA de Lente

Bij ons leer je de wereld kennen

1

Deze workshop

- Aanleiding
- Na PISA de Lente
  - Werkwijze
  - Opbrengsten
  - Effectieve ingrediënten
- Inzoomen op:
  - Het belang van gedeelde visie op leesvaardigheid
  - Vakoverstijgend werken aan leesvaardigheid
- Afsluiting

Universiteit Leiden. Bij ons leer je de wereld kennen

2

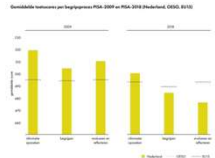

Aanleiding

Dalende leesvaardigheid > PISA 2018

Kinderen lezen steeds slechter, nieuwe oproep tot leesoffensief

Leesvaardigheid en leesplezier Nederlandse scholieren afgenomen

Een kwart van onze 15-jarigen loopt risico op laaggetalderheid

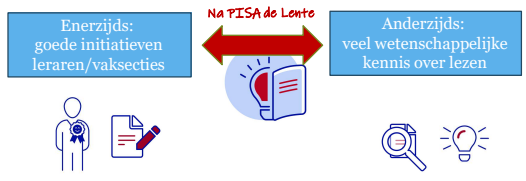
3

Aanleiding

Na PISA de Lente

Eenzijds: goede initiatieven leraren/vaksecties

Anderzijds: veel wetenschappelijke kennis over lezen

4

Project Na Pisa de Lente

- Looptijd: okt 2020 – dec 2022
- Gefinancierd door Ministerie van OCW
- Initiatiefnemer Werkgroep Onderzoek en Didactiek Nederlands (WODN)/ Levende Talen Nederlands
- In samenwerking met SLO

slo / voor doerachtig curriculum dat doet wat samen

Didactiek Nederlands

LEVENDE Talen

5

Consortium

Scholen voor voortgezet onderwijs

- 2021: 12 docenten Nederlands (6 duo's)
- 2022: 4 duo's docenten Nederlands 6 duo's Nederlands + ander vak
- 9 schoolleiders

Lerarenopleiders

- 2021: 1 opleider (wo)
- 2022: 4 opleiders (hbo en wo)

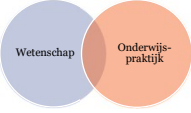
12 wetenschappers/experts

6

Met als doelen...

- Beter leesonderwijs (onderbouw vo & lerarenopleidingen)
- Wetenschappelijk en praktisch gevalideerd onderwijsmateriaal
- Docentprofessionalisering middels *research informed* praktijkonderzoek

7

Werkwijze

8

Aanpak

- Docenten werken samen in duo's
- Begeleiding door lerarenopleiders
- Maandelijkse werksessies met bovenschools netwerk
- Wetenschappers: theoretische verdieping + feedback
- Schoolleiders: verbreding binnen en buiten de school

9

Didactisch ontwerponderzoek

Van der Donk & Van Lanen (2020)

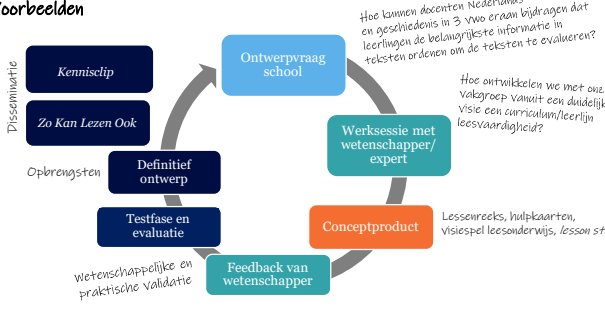

Ontwerpeisen m.b.t.

- Wetenschappelijke inzichten/theorie over lezen
- Kaders leesonderwijs en toetsing
- Curriculumontwikkeling
- Eigen onderwijspraktijk

10

Voorbeelden

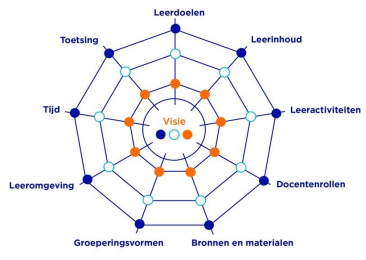
Hoe kunnen docenten Nederlands en geschiedenis in 3 vwo ornamen bijdragen dat leerlingen de belangrijkste informatie in teksten ordenen om de teksten te evalueren?

Hoe ontwikkelen we met onze vakgroep vanuit een duidelijke visie een curriculum/leerlijn leesvaardigheid?

Lessenreeks, hulpkarten, visiespel leesonderwijs, lesson study

11

Curriculumontwerp

Curriculair spinnenweb

Visie staat centraal

Curriculumexpertise

12

Opbrengsten

13

Materiaal onderbouw vo

- **Thema's/onderwerpen:** visie, toetsing, motivatie, didactiek, transfer, taalsteun, modeling, evalueren & reflecteren, jeugdliteratuur, ...
- **Aard materiaal:** lessenreeksen, leerlijnen, werkvormen, handreikingen, hulpmiddelen, ...

14

Materiaal lerarenopleidingen

- Kwaliteitskaart
- Literatuurlijst
- Collegemateriaal

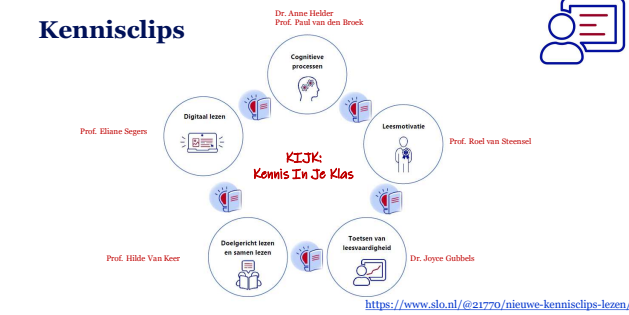

15

Kennisclips

KIJK: Kennis In Je Klas

<https://www.slo.nl/@21770/nieuwe-kennisclips-lezen/>

16

Docentprofessionalisering

Evaluatieonderzoek in afrondende fase van het project:

1. In hoeverre en op welke manier draagt participatie in het project bij aan de **curriculumexpertise** van leraren?
2. Wat zijn **succesfactoren** en **belemmerende factoren** in de opzet van het project en wat is de verwachte **impact** op de praktijk?

- Curriculumexpertise: Leraren beschikken over specifieke competenties (Huijsinga, 2009; 2014)
  - Vakinhoudelijk
  - Vakdidactisch
  - Curriculumontwerp
  - **Curriculumbewust handelen**
  - Curriculair leiderschap

Interne consistentie aanbrengen in het curriculum door het afstemmen van alle onderdelen van het curriculum; 'helikopterblik' (Nieveen, 2017)

Aspecten van consistentie:

- Uitlijning met landelijke doelen
- Afstemming op de visie
- Constructieve afstemming
- Horizontale samenhang
- Verticale samenhang

Van den Bosch et al. (in press)

17

Docentprofessionalisering

Evaluatieonderzoek – methode

- **Open learner reports (De Groot, 1080)** (n = 14)
→ Via prompts (*Ik heb geleerd dat ...*) reflectie op leerervaringen
- **Semistructureerde groepsinterviews** (n = 17)
  - diepgaander beeld leerervaringen;
  - aspecten curriculumbewust handelen (Huijsinga, 2009)
  - succes- en belemmerende factoren
  - verwachte impact in de praktijk van het (lees)onderwijs

Van den Bosch et al. (in press)

18

Docentprofessionalisering

Evaluatieonderzoek – uitkomsten

Curriculum expertise

- **Docenten deden diverse vormen van curriculumexpertise op:**
Vooral vakinhoudelijke en vakdidactische kennis, maar ook systematisch ontwerpen en curriculair leiderschap
- **Aanwijzingen voor meer curriculumbewust handelen:**
Samenhang betekenisvol en effectief vormgeven

"Ik heb geleerd dat er voor begrip bepaalde processen doorlopen moeten worden. En dat hier kennis over is bij wetenschappers. Ik bedoel hiermee: om goed lesonderwijs te geven, kun je je beroepen op onderzoek."

We wisten natuurlijk wel dat dat nodig was [samenhang], maar ik ben me nu veel bewuster van HOE je dat dan moet doen. Wij hebben een onderwerp gekozen waarbij we verschillende teksten gezocht hebben en dezelfde theorie die bij Nederlands was aangeleerd bij geschiedenis toegepast. En dat werkt dus!

Van den Bosch et al. (in press)

19

Docentprofessionalisering

Evaluatieonderzoek – uitkomsten

Effectieve ingrediënten / succesfactoren

- Wetenschappelijke input, gelijkwaardigheid en erkenning van groot belang
- Facilitering en draagvlak vereist voor implementatie
- Verwachte impact op eigen functie, eigen en andere vaksectie(s) en school

Wij hebben hier heel veel geleerd. Ik denk dat je niet moet onderschatten hoeveel kennis wij hebben verzameld door die wetenschappers, door die artikelen... Daarmee loop je sowieso al 42 km voor [op je collega's], ja en de rest moet wel de tijd krijgen om aan te kunnen haken überhaupt.

"Ik heb geleerd dat ik een expert ben geworden en daardoor sowieso sneller aangesproken wordt door andere collega's."

Van den Bosch et al. (in press)

20

Een inkiikie

21

Opdracht: Het belang van een gedeelde visie

- Met collega's in gesprek gaan over eigen en schoolbrede visie op lesonderwijs
- Theoretische onderbouwing van de visie is essentieel (evidence informed + draagvlak). Er wordt een visie geformuleerd op basis van actuele inzichten over leesvaardigheid als vertrekpunt.
- Er wordt gewerkt aan competentie, draagvlak en motivatie, belangrijke elementen van curriculumimplementatie (Meester, 2022).
- **Visiespel**
  - Uitspraken over lezen ontleend aan de theorie > concrete handelingen in de lessen
  - Alle collega's bekijken en beoordelen deze specificaties
  - Bespreek overeenkomsten/verschillen
  - Bepalen welke specificaties de basis vormen voor gezamenlijke visie
- **Voorbeeld**
  - Uitspraak: 'We combineren lezen en schrijven in de les'
  - Theorie: "het in samenhang aanbieden van de vaardigheden zorgt ervoor dat de verschillende taaldomeinen elkaar versterken" (Vis et al., 2021)

Zie ook: <https://didactiekonderwijs.nl/nl/kan-het-ook/leem/2022/05/09/een-gedeelde-visie-op-leesvaardigheid/>

22

Opdracht: Het belang van een gedeelde visie

- Op de opdracht staan 10 uitspraken over lesonderwijs
- Denk aan jouw eigen visie en de gedeelde visie op lesonderwijs
- Beoordeel de uitspraken en zet een vinkje A/B/C:
  - A: 'ja, dit wil ik in de les'
  - B: 'dit wil ik wel, maar nu nog niet'
  - C: 'nee, dit wil ik niet'
- Voor de uitspraken met A: Welke vind je het belangrijkste?
- Leg het naast de visie van je school: in hoeverre komt dit nu wel/niet overeen
- Daarna: bespreek dit in twee-/drietalen
- Voor theoretische onderbouwing:
  - Duke et al., 2021 The science of reading comprehension instruction
  - VUG-artikel, 2023: Effectieve instructie in begrijpend lezen vereist een veelzijdige aanpak

Zie ook: <https://didactiekonderwijs.nl/nl/kan-het-ook/leem/2022/05/09/een-gedeelde-visie-op-leesvaardigheid/>

23

Demonstratie: Vakoverstijgend werken aan lezen

- Docentduo Nederlands & Geschiedenis (taal- & zaakvak)
- Focus: Leren argumenteren in de onderbouw
  - NL: leesvaardigheid, argumenteren
  - GS: historisch besef, historisch redeneren
- Kernactiviteit:
  - Leerlingen maken zelf een hulpschema voor argumenteren en redeneren
  - Oefenen om de kaart bij Nederlands en bij geschiedenis te gebruiken bij het lezen en begrijpen van argumentatieve en redenerende teksten

Zie ook: <https://didactiekonderwijs.nl/nl/kan-het-ook/leem/2022/06/30/kan-begrijpend-leem-ook-leem-argumenteren-samenwerking-taal-en-zaakvak/>

24

